Ystads kommun

SÅ HÄR JOBBAR VI MED MILJÖ, FOLKHÄLSA OCH HÅLLBARHET

HÅLLBARHETSBOKSLUT 2019

INNEHÅLL

På väg mot ett hållbart Ystad! 2
Ett bokslut som bara är en början 3

YSTADS FOLKHÄLSOMÅL

Folkhälsoarbetet i Ystads kommun 4
Jämlika möjligheter till delaktighet, inflytande och mänskliga rättigheter 6
Jämlika livsvillkor genom hela livet 10
Stärkt hälsofrämjande och förebyggande arbete för att utjämna skillnader i hälsa 14
Jämlika förutsättningar för livslångt lärande 18
Trygga och attraktiva miljöer som ger möjlighet till möten mellan människor 20

YSTADS MILJÖMÅL

Vattenmiljöer i balans 24
Hållbart nyttjande av mark och vatten 28
Rik natur- och kulturmiljö 30
Hållbar konsumtion 32
Begränsad klimatpåverkan 34

På väg mot ett hållbart Ystad!

En av vår tids stora utmaningar är hur vi tillsammans kan utveckla samhället och förbättra livsvillkoren för kommande generationer, hand i hand med jordens resurser. Hur vi kan skapa en hållbar ekonomisk tillväxt som tar hänsyn till både ekologiska och sociala faktorer. Det kräver ett långsiktigt och världsomspännande arbete. Men det börjar här hos oss och insikten i att vi var och en kan göra skillnad för en hållbar framtid.

Ystads kommun arbetar offensivt för att förbättra de sociala och gröna livsvillkoren. Två exempel är miljörespektive folkhälsoprogrammet som beskriver våra prioriterade mål för en hållbar framtid. Varje nämnd och varje bolagsstyrelse arbetar sedan utifrån sina förutsättningar så att vi tillsammans tar oss närmare målen.

För att visa på utvecklingen och fånga upp goda exempel följer vi upp arbetet genom ett hållbarhetsbokslut. Hållbarhetsbokslutet för 2019 visar till exempel att vi blir fler som rör på oss och att arbetet med att minska klimatpåverkan ger effekt. Samtidigt ser vi utmaningar inom äldreomsorgen där fler upplever ensamhet och att statusen på våra vattendrag kan förbättras. Bokslutet visar alltså att Ystad är på rätt väg i vissa delar men att mycket arbete fortfarande återstår för en hållbar framtid.

Gunilla Andersson (M)

Ordförande, kommunstyrelsens hållbarhetsutskott

Ett bokslut som bara är en början

Detta bokslut är en uppföljning av hur väl vi i Ystads kommun har lyckats i arbetet med att nå de mål, som ställts upp i Miljöprogrammet och Folkhälsoprogrammet. Ambitionen är hög och alla verksamheter ska arbeta för att skapa hållbara, attraktiva livsmiljöer och förutsättningar för en god jämlik hälsa och livskvalitet i hela kommunen.

Begreppet hållbar utveckling innefattar flera olika dimensioner och mål. FN:s globala mål för en hållbar utveckling synliggör och konkretiserar de tre dimensionerna av hållbar utveckling: den miljömässiga, den sociala och den ekonomiska. Dessa hänger ihop och är odelbara.

Den miljömässiga hållbarheten handlar om planetens ekosystem och artrikedom såväl som de ekosystemtjänster vi människor nyttjar. Ekosystemen skänker oss många av de nyttor vi inte kan, eller vill, vara utan. Grönskan och vattnet i och runt staden ger till exempel renare luft, de skänker skugga och svalka, ökad hälsa och kreativitet, rekreationsmöjligheter och avkoppling, klimatanpassning och bullerdämpning. Den miljömässiga dimensionen handlar även om hur väl vi människor tar hand om planeten för att den ska fortsätta tillhandahålla dessa ekosystemtjänster.

Den sociala dimensionen tar fasta på abstrakta koncept som demokrati, rättvisa och mänskliga rättigheter såväl som fysiska och psykiska värden genom vår folkhälsa. Samspelet mellan människors möjlighet att uppfylla dessa värden och planetens resurser är en betydelsefull del av dimensionen.

Den ekonomiska dimensionen fokuserar på hushållandet av resurser på lång sikt och värnandet om den lokala ekonomin. Alla medborgare ska ha råd att tillgodose sina grundläggande behov i relation till jordens ändliga resurser. Den ekonomiska dimensionen handlar om att sträva efter en ekonomisk utveckling som inte orsakar negativa konsekvenser för den miljömässiga- eller sociala dimensionen - en ökning av ekonomiskt kapital får med andra ord inte ske på bekostnad av en minskning i naturkapital eller socialt kapital.

Tillsammans mot en hållbar framtid

Det är viktigt att ta fasta på den nära relation som finns mellan människors välmående och deras livsmiljö. De faktorer i vårt samhälle som främjar hälsa, välbefinnande och livskvalitet är ofta överensstämmande med de som främjar miljömässig hållbarhet. På samma sätt kan också klimatförändringar, miljöförstörelse och föroreningar ha stor påverkan på folkhälsan.

Tillsammans är dessa dimensioner avgörande för att minska den negativa påverkan på naturen, främja människors hälsa, gynna den ekonomiska utvecklingen samt nå en långsiktigt hållbar utveckling.

De globala målen består av 17 mål för hållbar utveckling, med sammanlagt 169 delmål. Alla länder i världen ska arbeta för att nå FN:s globala mål och det är respektive regerings ansvar att målen nås i det egna landet. Arbetet med de globala målen ska ske i samarbete mellan nationella och lokala myndigheter, kommuner, organisationer och föreningar, forskare och näringsliv. Syftet med målen är att uppnå följande till år 2030:

- Att avskaffa extrem fattigdom
- Att minska ojämlikheter och orättvisor i världen
- Att främja fred och rättvisa
- Att lösa klimatkrisen

Hur ser trenden ut?

Vid redovisningen av varje strategiskt miljö- och folkhälsomål i hållbarhetsbokslutet finns en indikator som anger åt vilket håll utvecklingen är på väg i Ystads kommun.

REGN
Utvecklingen är dessvärre på väg åt helt fel håll. Här måste vi bli mycket bättre!

MULET
Trenden är något negativ. Vi behöver vända denna utveckling.

VÄXLANDE
Trenden är något positiv. Nu är det dags att lägga i nästa växel!

SOL
Utvecklingen ser mycket bra ut. Vi kommer av allt att döma nå våra mål.

FOLKHÄLSOARBETET I YSTADS KOMMUN

Ystads kommuns Folkhälsoprogram antogs av Kommunfullmäktige 2019 och ersätter det tidigare Folkhälsopolitiska programmet från 2013. Det övergripande målet för folkhälsoprogrammet är också ett av de övergripande målen i kommunens styrmodell, formulerat som ”Hållbara, attraktiva livsmiljöer och förutsättningar för en god jämlik hälsa och livskvalitet i hela kommunen”.

Fem strategiska mål:

1. Jämlika möjligheter till delaktighet, inflytande och mänskliga rättigheter
2. Jämlika livsvillkor genom hela livet
3. Stärkt hälsofrämjande och förebyggande arbete för att utjämna skillnader i hälsa
4. Jämlika förutsättningar för livslångt lärande
5. Trygga och attraktiva miljöer som ger möjlighet till möten mellan människor

Det övergripande målet och de strategiska målen med tillhörande inriktningar är utgångspunkten för kommunens folkhälsoarbete och innefattar de viktigaste bestämningsfaktorerna för hälsa, dels på en strukturell nivå, t ex inkomstfördelning, jämlikhet, demokrati och delaktighet, dels levnadsvanorna, tex matvanor, fysisk aktivitet, alkohol, och tobak.

Går vi mot förbättrad folkhälsa?

Med folkhälsa avses befolkningens hälsotillstånd, både med hänsyn till nivå och fördelning. En god folkhälsa innebär alltså inte bara en god hälsa generellt i befolkningen, utan även att hälsan är jämnt fördelad mellan olika grupper i samhället. På individnivå kan ohälsa ofta tyckas inträffa slumpartat, men på befolkningsnivå finns det tydliga samband med livsvillkor (exempelvis utbildning, sysselsättning, ekonomi och boende) och levnadsvanor. Sambanden är komplexa och behöver ses i ett sammanhang. Ohälsa har sociala och ekonomiska orsaker, men medför även sociala och ekonomiska konsekvenser. En god folkhälsa är ett centralt politiskt mål och är en viktig del av en hållbar utveckling. Sett ur ett globalt perspektiv är folkhälsan i Sverige god, samtidigt ökar skillnaden i hälsa mellan olika grupper i samhället.

I detta bokslut redovisas de senast tillgängliga siffrorna inom respektive strategiskt mål. Vid indikatorerna visas om trenden är positiv, otydlig eller negativ jämfört med den föregående undersökningen alternativt i förhållande till riket. Då årets hållbarhetsbokslut utgår från det nya folkhälsoprogrammet är flertalet indikatorer nya och därför inte jämförbara med tidigare bokslut. Detta innebär att en sammanvägd trend för respektive strategiskt mål i dagsläget är svår att utläsa.

Jämlika möjligheter till delaktighet, inflytande och mänskliga rättigheter

Antalet medborgarförslag är relativt stabilt. Användandet av barnchecklistor har fortsatt att sjunka sedan föregående år, efter att det tidigare setts en stark uppåtgående trend ett antal år. I Delaktighetsindexet som baseras 25 frågor om möjligheterna till medborgardelaktighet i kommunen hamnar Ystad med 44 procent av maxpoäng bland de 25 procent sämsta kommunerna i riket. Andelen brukare inom daglig verksamhet LSS som anger att de får bestämma om saker som är viktiga för dem har ökat sedan föregående mätning medan den upplevda tryggheten hos brukare inom särskilt boende, äldreomsorg har minskat sedan 2017.

Jämlika livsvillkor genom hela livet

Ingen ny statistik gällande Barn i ekonomiskt utsatta hushåll och barn i familjer med låg inkomststandard har tagits fram för 2019. Hos andelen vuxna med långvarigt ekonomiskt bistånd syns en ökning mellan år 2017 och 2018. Vad gäller andelen personer som lämnat etableringsuppdraget och börjat arbeta syns en tydlig ökning och positiv trend. Andelen brukare i särskilt boende som gör helhetsbedömningen nöjda/mycket nöjda har ökat sedan 2018, samtidigt anger en ökad andel personer, 65 år och äldre med hemtjänst som uppgett att de besväras av ensamhet.

Stärkt hälsofrämjande och förebyggande arbete för att utjämna skillnader i hälsa

Andelen skolungdomar i Ystads kommun som regelbundet ägnar sig åt fysisk aktivitet och rör på sig minst 60 minuter varje dag är högst hos pojkarna i åk 4, för att därefter sjunka med åldern. Av flickorna i Gy 1 är det knappt var femte som rör på sig 60 minuter varje dag.

Andelen elever som äter frukost 4 dagar/vecka eller mer minskar även detta med stigande ålder medan andelen som dricker sötad dryck ökar och är högst hos pojkar i gymnasiet.

Vad gäller tobak syns en minskning i rökning hos både pojkar och flickor medan snusningen ökat markant hos pojkarna från föregående mätning. Vad gäller de som svarat att de druckit alkohol de senaste 12 månaderna syns en liten minskning hos flickorna men en ökning hos pojkarna vilket bryter den nedåtgående trend som pågått de senaste åren.

Jämlika förutsättningar för livslångt lärande

Majoriteten av eleverna anger att de trivs i skolan, generellt svarar pojkarna i högre grad att de trivs ”mycket bra”. Elevernas upplevelse av trygghet i skolan är stabil mellan mätningarna och 85 procent av eleverna känner sig trygga i skolan. Andelen elever som känner sig stressade av skolarbetet ökar med åldern och ligger högre hos flickor än pojkar i samtliga årskurser. Pojkarna anger i något högre grad att de upplever arbetsro på lektionerna.

Trygga och attraktiva miljöer som ger möjlighet till möten mellan människor

De indikatorer som finns för Trygga och attraktiva miljöer som ger möjlighet till möten mellan människor visar en marginell ökning av andelen som reser till fots eller med cykel sedan föregående mätning. Andelen barn i lägenhet som är trångbodda är betydligt lägre än riket och minskar svagt. Vad gäller sjukhusrapporterade olyckor inom vägtransportområde har Ystad vid jämförelse högst andel av samtliga kommuner.

STRATEGISKT MÅL 1:

Jämlika möjligheter till delaktighet, inflytande och mänskliga rättigheter

För att uppnå målen inriktas arbetet på följande:

- Mänskliga rättigheter och allas lika värde
- Skapa delaktighet och involvera fler
- Trygg och säker kommun

Att känna sig delaktig i samhället och uppleva att man kan påverka sin vardag är inte bara en rättighet, utan även en viktig del i en människas välmående. Samhällen med lågt valdeltagande där få människor känner mening i att engagera sig eller delta i föreningsliv har ofta dålig folkhälsostatus.
Att öka människors delaktighet och inflytande i det samhälle de lever i är en av de mest väsentliga strategierna för att uppnå en god och jämlik hälsa. Delaktighet och inflytande i samhället behandlas bland annat i FN:s Globala mål. Främst i mål 3 Hälsa och välbefinnande, mål 5 Jämställdhet, mål 10 Minskad ojämlikhet och mål 16 Fredliga och inkluderande samhällen.
Alla människor ska, oavsett ålder, kön, funktionsnedsättning, etnicitet, ursprung, religion eller ekonomisk ställning, bli inkluderade i det sociala, ekonomiska och politiska livet. Alla människor ska även behandlas lika inför lagen och ha lika tillgång till rättvisa och möjligheter att utöva inflytande. Det är även väsentligt att arbeta för jämställdhet mellan könen då jämställdhet handlar om en rättvis fördelning av makt, inflytande och resurser. Särskild vikt bör läggas vid att främja social och kulturell delaktighet för socialt och ekonomiskt utsatta grupper, samt att göra samhället tillgängligt för personer med funktionsvariationer.
Områdena delaktighet och inflytande samt mänskliga rättigheter har ett eget strategiskt mål men är samtidigt perspektiv som ska genomsyra även övriga mål och inriktningar i folkhälsoprogrammet.

TREND OCH UTVECKLING

INDIKATOR	ÅR	RESULTAT	TREND	KOMMENTAR	KÄLLA
Antal barncheck-listor	2019	45 (2018: 53 st, 2017: 69 st, 2016: 16 st, 2015: 2 st)	↘	Användandet av barnchecklistor infördes 2015 och under de första tre åren sågs en stark uppåttrend. Under 2019…..	Respektive förvaltning
Medborgarförslag	2019	51 st (2018: 52 st, 2017: 25 st, 2016: 45 st)	→	Antalet medborgarförslag är relativt stabilt mellan 2018-2019.	Kommunkansliet
Delaktighetsin-dex, andel (%) av maxpoäng	2019	44%	↘		Kolada
Brukarbedömning särskilt boende äldreomsorg - trygghet (mycket trygga), andel (%)	2019 2018 2017	48 53 60	↘		Kolada
Brukarbedömning daglig verksamhet LSS - Brukaren får bestämma om saker som är viktiga, andel (%)	2018 2016	81 69	↗	Personer i daglig verksamhet LSS som har svarat Ja på frågan Får du bestämma om saker som är viktiga?	SKR:s undersökning om brukares uppfattning av kvalitet inom verksamheter för personer med funktionsnedsättning. Undersökningen är ej en totalundersökning

EXEMPEL PÅ AKTIVITETER UNDER 2019

Ung i Ystad på Ystad.se

Under året har Ystad.se utvecklats och förbättrats för målgruppen barn och unga. Barn och unga har nu en helt egen landningssida där de lättare hittar sidor som intresserar dem. Då många av de boende i kommunerna inte enbart stannar innanför kommungränsen är detta ett gemensamt arbete i Sydöstra Skåne. Barn och unga ska mötas av liknande information oavsett om de söker på Tomelilla, Simrishamn, Ystad, Sjöbo eller Skurups hemsidor.

Gemensam struktur och profil för kommunikation av information till unga i kommunerna i sydöst.

Ungdomsfullmäktige

Aktuella frågor under verksamhetsåret har bland annat varit framtagandet av det nya Folkhälsoprogrammet i kommunen. Ledamöterna har arbetat med förslaget till ny Trafikstrategi. Även arbetet med Översiktsplanen som Samhällsbyggnad presenterade har stått på programmet.

Nämndsgrupperna

- Samhällsbyggnad har diskuterat hur det går till att bygga en skola (Källan som exempel) och arbetat med frågan om avfall och återvinning kopplat till den nya renhållningsordningen 2021-2030. De har också pratat om vad som är viktigast för att minska miljöpåverkan.
- Social omsorg har pratat om tillgänglighet samt diskuterat om omhändertagna barn och processen som föregår detta. De har även haft en temadag om ensamkommande flyktingars situation.
- Barn- och utbildning har pratat om värdegrundsplaner och tagit fram förslag på fler aktivitetwe på fritiden. De har också diskuterat mobbning, hur det kan förebyggas samt pratat om förslaget om en familjecentral.

Ungdomsfullmäktiges ledamöter 2018–2019.

- Kultur har diskuterat Kulturgarantin och börjat planera årets Åvallafestival. De har också tittat på dans och teater som kan ingå i kulturgarantin.
- Ledning och utveckling har diskuterat kommunens värdegrund och Barnkonventionen. Gruppen har också besökt Ystad studios och påverkat innehållet på den nya hemsidan ”Ung i Ystad”. Gruppen har också diskuterat Österports torg och gett förslag till Brottsförebyggande rådet (BRÅ) på vad som kan göras för att Österports torg ska bli tryggare.

I Ungdomsfullmäktiges verksamhetsberättelse finns mer information om gruppernas arbete.

Projektidé HBTQ kompetenshöjning

Buso delmålsgrupp 2, barn och unga har en god förskole- och skolmiljö och en trygg fritid

En projektidé gällande HBTQ kompetenshöjning för nyckelpersoner i kommunens verksamheter, bl.a. skolkuratorer och skolsköterskor i grundskola och gymnasium, Ungdomens hus, Arenan/badet och handläggare inom social omsorg, har lyfts till den sociala investeringsfonden. Syftet med HBTQ-utbildningen är att säkerställa en god arbetsmiljö samt ett professionellt bemötande och därmed uppnå en högre kvalitet på verksamheterna för alla medborgare. Bland unga homosexuella och bisexuella uppger 65 procent av kvinnorna och 48 procent av männen att de blivit bemötta på ett kränkande sätt och en fjärdedel av unga homo- och bisexuella kvinnor uppger att de försökt ta livet av sig. Målet med satsningen är att öka kunskapen om HBTQ-personers livsvillkor för att tillsammans skapa ett mer inkluderande och välkomnande bemötande och arbetssätt i verksamheterna.

Kunskaps- och kompetenshöjande insatser för tjänstepersoner och förtroendevalda

Barnets bästa – Plan för barnets rättigheter omfattar tre prioriterade områden och syftar till att stödja nämnder, förvaltningar och bolag i prioriteringar kring arbetet med barnets rättigheter och att uppnå kommunfullmäktiges övergripande mål utifrån ett barnrättsperspektiv. Under 2019 har ett antal utbildningsinsatser genomförts för ledare och i verksamheterna.

- Heldagsutbildning i Barnkonventionen för fritidens ledningsgrupp.
- Grundutbildning i Barnkonventionen (1 h) har hållits för samtlig personal på biblioteket
- Information om barnkonventionen och kommunens barnrättsarbete (30 min) för Samhällsbyggnadsnämnden och Myndighetsnämnden .
- Halvdagsutbildning inkl. framtagande av handlingsplan

för barnrättsarbetet i föreningslivet (för föreningar).
- Halvdagsutbildning i barnkonventionen inkl. framtagande av verksamhetsspecifika handlingsplaner har hållits för hela Individ- och familjeomsorgen.
- Drop-in för konsultativt stöd gällande barnchecklistan har erbjudits den 10/5 och 28/5.

Integration

Under 2019 har kommunens arbete med integration förändrats så att det i allt högre grad kommit att fokusera på social integration och att stärka organisationsförmåga exempelvis genom utbildningsinsatser kring migration och anpassning. Det har genomförts utbildningsinsatser främst mot kortutbildade utlandsfödda med syfte att fördjupa förståelsen för demokrati, mänskliga rättigheter och ge målgruppen verktyg att bättre hantera mötet med och anpassningen till livet i Sverige. Det har även genomförts en mer generell satsning på likabehandling i vuxenutbildningen.

Våld i nära relationer

Vuxenenheten inom Social omsorg har en handläggare som arbetar heltid med våld i nära relationer, och har även som uppgift att informera och planera utbildningsinsatser för hela avdelningen. Vuxenenheten har också öppenvårdsinsatser för våldsutövare.

Inom vuxenutbildningen har man satsat på likabehandling.

YSTADS FOLKHÄLSOMÅL

Att öka människors delaktighet och inflytande i det samhälle de lever i är en av de mest väsentliga strategierna för att uppnå en god och jämlik hälsa.

STRATEGISKT MÅL 2:
Jämlika livsvillkor genom hela livet

För att uppnå målen inriktas arbetet på följande:

- Bra start i livet
- Jämställt föräldrastöd
- Ökat arbetsdeltagande – att arbetsliv för alla
- Förbättra för den breda gruppen som redan är på arbetsmarknaden
- Åldrande med livskvalitet utifrån den enskildes förutsättningar och behov

En god hälsa är på många sätt en förutsättning för utbildning, arbete och försörjning. Hälsan påverkas negativt av att t ex sakna arbete eller inte ha tillräcklig kompetens.

Ystads kommun måste arbeta med de strukturer som ger ojämlika livsvillkor. Det gäller arbetsförhållanden och brister i arbetsmiljön men även barn och ungdomars uppväxtvillkor. Dessa är viktiga eftersom den ojämlika hälsan ofta grundas tidigt och följer med in i vuxenlivet.

Det är också nödvändigt ur ett samhällsekonomiskt perspektiv att vara frisk och aktiv längre upp i åldern, samtidigt som det såklart ökar livskvaliteten. För att möta det behovet måste kommunen arbeta med vård och omsorg men också hur hela samhället förmår att främja en miljö där alla äldre personer har möjligheter att delta i samhällslivet.

TREND OCH UTVECKLING

INDIKATOR	ÅR	RESULTAT	TREND	KOMMENTAR	KÄLLA
Invånare 0-19 år i ekonomiskt utsatta hushåll, andel (%)	2018 2017 2016	5,1 5,7 4,2	→	Med ekonomiskt utsatta avses hushåll med låg inkomst eller ekonomiskt bistånd.	SCB Kolada (N02904)
Ystad (barn i familjer med låg inkomststandard) andel (%)	2017 2016	4 (riket 7) 4 (riket 7)	→	Absolut ekonomisk utsatthet dvs. hur stor andel av barnen som lever i hushåll där inkomsterna inte räcker till för att betala boende och de mest nödvändiga levnadsomkostnaderna.	Barnombudsmannen
Lämnat etableringsuppdraget och börjat arbeta (status efter 90 dagar), andel (%)	2019 2018 2017	58 43 11	↗	Som arbete räknas arbete utan stöd, nystartsjobb och arbete med stöd.	Kolada (N00971) SCB
Brukarbedömning särskilt boende, äldreomsorg, helhetssyn, mycket eller ganska nöjda andel (%)	2019 2018 2017	81 76 87	→		Kolada (U23471), Kolada (U23471). Undersökning av äldres uppfattning om kvaliteten i hemtjänst och äldreboenden, Socialstyrelsen.
Brukarbedömning hemtjänst äldreomsorg - helhetssyn, andel (%)	2019 2018 2017	92 93 87	→		Kolada (U21468). Undersökning av äldres uppfattning om kvaliteten i hemtjänst och äldreboenden, Socialstyrelsen
Vuxna biståndsmottagare med långvarigt ekonomiskt bistånd, andel (%) av befolkningen	2018 2017 2016	26 18,8 24,4	↘	Långvarigt bistånd avser 10-12 månader under året.	Kolada Socialstyrelsens register över ekonomiskt bistånd.
Brukarbedömning hemtjänst äldreomsorg - besväras av ensamhet kommun, andel (%)	2019 2018 2017	60 55 58	↘	Andel personer i åldrarna 65 år och äldre som uppgett att de besväras av ensamhet i ordinärt boende med hemtjänst "Vet ej/Ingen åsikt" är exkluderade ur nämnaren.	Undersökningen av äldres uppfattning om kvaliteten i hemtjänst och äldreboenden, Socialstyrelsen.

EXEMPEL PÅ AKTIVITETER UNDER 2019

Seniorernas hus

Seniorernas hus, som finns både i Löderup och i Ystad, är en öppen mötesplats för alla seniorer oavsett om de tillhör någon pensionärsförening eller inte. I Ystad har det anordnats ca 30 aktiviteter i veckan och ca 15 i Löderup. På mötesplatserna tas äldres livserfarenhet, kunskap och kompetens tillvara genom att besökarna är aktiva i planeringen liksom i att hålla i aktiviteterna. Syftet är att förebygga ohälsa, ge förutsättningar för ett aktivt åldrande och bryta isolering genom gemenskap, sysselsättning och delaktighet. Besökarna erbjuds att vara med i diskussionsgrupper, samtalsgrupper, studiecirklar, föreläsningar, träningsgrupper, temafester o.s.v. Exempel för 2019: Fysisk aktivitet: gymnastik, stavgång/promenad, dans, qigong, trädgård, biljard, trivselträffar med en del lättgympa, handarbete, datakurs, olika kortspel, motion, sångträning, dur-spel, dans anpassat till personer med parkinsons diagnos mm.

Jämställt och likvärdigt föräldrastöd

För att erbjuda ett mer jämställt och likvärdigt föräldrastöd har det under hösten funnits planscher med information om Cope och möjlighet till intresseanmälan på alla förskolor i kommunen. Cope-tillfällena har flyttats från Öppenvårdens lokaler till Backaskolans lokaler för att koppla stödet tydligare till förskolans verksamhet. Dessa förändringar har inneburit att antalet anmälda till Cope ökat och att en stor grupp föräldrar fullföljer kursen.
Det finns ett stort behov av och efterfrågan på kursen Barn i föräldrars fokus (BIFF) i kommunen. Kursen vänder sig till föräldrar som ska eller har separerat och som inte kommer överens i frågor som rör gemensamma barn. För att kunna erbjuda fler kurser har tre extra kursledare utbildats för att kunna hålla i BIFF under 2019.

Kärleken är fri

Under hösten 2019 arrangerade Rädda barnen tillsammans med Fältgruppen, Polisen, Freezonen och Första Linjen ”Kärleken är fri” under tre dagar på Västerport och Norreport. Ett av syftena är att motverka hedersrelaterat förtryck och våld och fokus sätts på kärlek, en grundläggande mänsklig känsla som ger en bred ingång att prata om rättigheter. De tre grundprinciperna är:

1. Att träffa och möta barn och unga i deras vardagsmiljö dvs i skolan.
2. Att samverka mellan frivilligorganisationerna och myndigheter i arbetet kring att levandegöra barns rättigheter.
3. Att arbeta utifrån Barnkonventionen.

Första dagen inleddes med en föreläsning/dialog i VP:s aula för åk 8-elever med artisten Marco Vega. Varje klass i åk-8 deltar sedan i två aktiviteter under dessa dagar, 1 timme torghäng samt ett klassrumsbesök. I hänget kan man pyssla, gå tipsrunda, frågekort, pärlning, kramruta med mera samtidigt som vuxna pratar med ungdomarna om ämnet. I klassrummen görs olika värderingsövningar om ämnet och pratar om mänskliga rättigheter samt delar ut kort till ungdomarna om var man kan få hjälp med sina frågor och problem.

Ett av syftena med arrangemanget Kärleken fri är att motverka hedersrelaterat förtryck och våld.

Arbetsmarknadsinsats Arena för arbete

Arena för arbete är en arbetsmarknadsinsats där fyra kommuner och Arbetsförmedlingen samverkat med finansiering genom samordningsförbundet Finsam. Målet har varit att korta deltagarnas väg till studier eller arbete genom att säkerställa att alla aktörers planering varit synkroniserad samt förankrad hos deltagaren. Den tvååriga insatsen för nyanlända avslutades den sista december 2019 och en slutrapport visar att insatsen bidrog till stor nytta både för deltagarna och till ett lärande för de samverkande aktörerna Ystads, Tomelilla, Sjöbo och Simrishamns kommuner tillsammans med Arbetsförmedlingen. Insatsen har nått ut till 267 deltagare. 61 % av deltagarna har arbete eller studerar efter projektets avslutning, 53 % var kvinnor och 83 % av de inskrivna som fick stöd av insatsens koordinatorer kunde skrivas ut ur insatsen på grund av arbete eller studier.

Arena för arbete är en arbetsmarknadsinsats där fyra kommuner och Arbetsförmedlingen samverkat

BACKA BARNET – ETT BARN, EN PLAN

Backa barnet är inte att betrakta som ett avgränsat projekt utan är en långsiktig process som har ambition att förändra både strukturerna för arbetet med målgruppen samt flytta fokus från respektive ansvarsområde till en gemensam nytta för barn och familjer. Dennis Hjelmström, skolchef och projektledare för Backa barnet:

- Alla vet att svårigheter växer om man inte tar tag i dem tidigt. Alla som arbetar med barn vet även att det ofta går att se tidiga och tydliga tecken hos de barn som har det svårt. Inte sällan ser vi det redan i förskolan. Ibland ännu tidigare. Ändå låter vi svårigheterna alltför ofta växa till sig och bli stora problem. Problem som barnet, dess omgivning och resten av samhället får betala ett högt pris för i det långa loppet. Det måste inte vara så. Det finns ingen naturlag som innebär att vi måste acceptera sänkt livskvalitet för vissa. Vi kan förbättra livsvillkoren för varje barn med behov av stöd och hjälp. Samtidigt kan vi minska de kostnader som till exempel utanförskap, psykisk ohälsa, drogmissbruk eller kriminalitet innebär. Att göra det vi vill göra kräver nya sätt att tänka och arbeta. Vi behöver omvärdera vanor och traditioner. Utmana våra befintliga föreställningar. Bygga nya kulturer. Visa mer tillit. Och mer mod.

Backa barnet bygger på förstudien "Hela barnet hela dagen" som färdigställdes i juni 2019. En del i arbetet med förstudien var det studiebesök till Skottland som genomfördes den 25-28 mars 2019. Syftet med studieresan var att ta del av Skottlands mångåriga erfarenhet, arbetssätt och lokala framgångsfaktorer samt att skapa en gemensam kunskapsbas och samsyn för projektorganisation, förvaltningsledning och berörda förtroendevalda. På studieresan deltog 23 personer från Ystads kommun, Region Skåne och polisen.

Några av de framgångsfaktorer som identifierades under resan var; att arbetssätt och modell har en stark förankring på alla nivåer, att barnet får hjälp i den miljö/verksamhet den befinner sig, korta vägar till andra professioner och en genomgående känsla av att göra ”det självklara” först. Den kontinuerliga uppföljningen av arbetet och systematiken att först prova i liten skala för att sedan skala upp när insatsen/aktivitet utvecklas är ytterligare något som tydligt präglar upplägget för det fortsatta utvecklingsarbetet i Ystad. Utifrån de framgångsfaktorer som identifierades i förstudien togs en plan och organisation fram för det för det fortsatta arbetet.

Backa barnet innebär ett gemensamt syn- och arbetssätt och utvecklingsarbetet ägs sedan den 12 december 2019 gemensamt av Ystads kommun, Region Skåne och Polismyndigheten. Utgångpunkten är varje barns behov av trygghet, tillhörighet, omsorg, fritid, hälsa och utveckling samt att varje barn ska respekteras och ges möjlighet att ta ansvar. Detta betyder att verksamheter och beslut ska utgå från det som är bäst för barnet.

Läs mer på backabarnet.se.

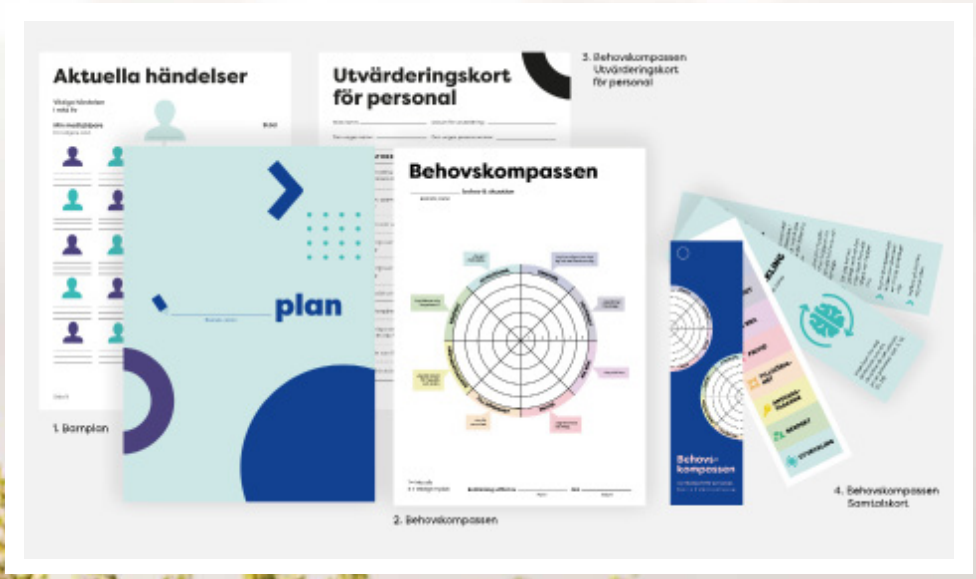

Fakta Backa barnet
Under hösten 2019 har följande nyckelkomponenter utarbetats i Backa barnet. Dessa kommer att testas i utvalda pilotverksamheter med start 2020 för att justeras och skalas upp efterhand.

- Utökat hembesöksprogram där sjuksköterska i barnhälsovården tillsammans med barnmorska, tandsköterska eller föräldrastödjare besöker förstagångsföräldrar.
- Barnkontakt är barnets kontaktperson som ska främja, stödja och skydda barnets utveckling och hälsa.
- Stödsamordnaren är familjens kontaktperson när det gäller samordnat stöd till barnet.
- Behovskompassen ska underlätta för att identifiera eventuella problematiska situationer för barn som kan påverka deras utveckling och hälsa. Behovskompassen ger en första bedömning för att tidigt identifiera olika behov som inte blivit tillgodosedda.
- Barnets plan ska göra stödet begripligt för barn och försäkra att de slipper återberätta sin historia gång på gång. Ambitionen ska vara att nästa verksamhet redan vet vad som genomförts och varför.

Syfte och mål
Syftet med Backa barnet är att skapa en trygg och säker uppväxt för varje barn och ung genom främjande, tidiga och samordnade insatser. Målet är att varje barn får det stöd den har behov av i rätt tid. Detta genom att utgå från barnets behov och inte hur myndigheterna är organiserade samt utveckla, förbättra och omarbeta de verksamheter som levererar insatser till barn och unga.

Finansiering
Förstudien Hela barnet hela dagen finansierades av Ystads kommuns sociala investeringsfond. Från maj 2019 till februari 2020 har delar av utvecklingsarbetet finansierats av Vinnova. Ytterligare finansiering från Vinnova steg 2 har sökts men utvecklingsarbetet är inte avhängigt detta.

STRATEGISKT MÅL 3:

Stärkt hälsofrämjande och förebyggande arbete för att utjämna skillnader i hälsa

För att uppnå målen inriktas arbetet på följande:

- Stärka det hälsofrämjande och förebyggande arbetet
- Främja goda levnadsvanor
- Utvecklad sex- och samlevnadsundervisning

Ett ökat fokus på hälsofrämjande och förebyggande insatser ger ökad livskvalitet, livslängd och minska mänskligt lidande hos enskilda individer samt minskar behovet av och trycket på verksamheter såsom hälso- och sjukvård, socialtjänst och polis.

Hälsan påverkas direkt av individens levnadsvanor, vilka i sin tur påverkas av inlärda beteenden och sociala sammanhang. För att främja goda levnadsvanor behövs mötesplatser och verksamheter som fungerar som stödjande miljöer för att stärka människors möjligheter att etablera hälsosamma levnadsvanor. Tobaks- och alkoholvanor, otillräcklig fysisk aktivitet, ohälsosamma matvanor, sömnproblem och stress är välkända riskfaktorer för att insjukna i våra stora folksjukdomar som cancer och hjärt- och kärlsjukdomar. Sexuell och reproduktiv hälsa är ett område med betydelse för varje människas självkänsla, nära relationer och välbefinnande.

TREND OCH UTVECKLING

INDIKATOR	ÅR	RESULTAT	TREND	KOMMENTAR	KÄLLA
Antal personal som en hemtjänsttagare möter under 14 dagar, medelvärde	2019 2018 2017	14 15 17	↗	Personalkontinuitet	KKIK
Grundutbud lunch (Kommunens grundskolor)	2019	100 % (riket 93 %)	↗	Grundutbud (minst en men helst fler lagade rätter, ett salladsbord med minst fem komponenter, mjölk/vatten, och bröd samt söta saker mycket sällan)	Skolmat Sverige
Näringsriktighet skolmåltider (Kommunens grundskolor)	2019	62 % Mindre bra (Riket 47%), 37,5% Nästan bra (Riket 20%), 0 % Bra, uppfyller lagkravet (riket 33 %)	↘	Sedan 2011 omfattar skollagen ett krav om att servera näringsriktiga skolmåltider i grundskolan. Ystads skolor uppfyller inte lagkravet gällande näringsriktighet.	Skolmat Sverige
Äter frukost 4 dagar/vecka eller mer	Läsåret 2018/2019 (2017/2018)	Åk.4, totalt 93%, (92%), åk.7, flickor 73% (77%), pojkar 84% (87%), gy åk 1 flickor 68% (69%) pojkar 71% (65%)	→	Andelen som äter frukost 4 dagar/vecka eller mer minskar med åldern. Störst är skillnaden mellan pojkar och flickor i åk 7. Andelen har minskat något hos åk 7 sedan föregående mätning samtidigt som en ökning skett hos pojkar i Gy åk 1.	Sammanställning av elevhälsoenkäterna Ystads kommun
60 min fysisk aktivitet/dag	Läsåret 2018/2019 (2017/2018)	Åk.4, flickor 31 %, pojkar 38 %, (35% totalt). Åk.7 flickor 25 % (23%), pojkar 29% (28%). Gy åk 1, flickor 15% (17%), pojkar 28% (24%)	→	Andel elever som svarat att de rör på sig 60 min eller mer varje dag. Eleverna i åk 7 rör sig marginellt mer än vid tidigare mätning. I gymnasiets åk 1 har flickornas aktivitet minskat något samtidigt som pojkarnas ökat.	Sammanställning av elevhälsoenkäterna Ystads kommun

EXEMPEL PÅ AKTIVITETER UNDER 2019

Inspirerande och näringsrika mellanmål inom äldreomsorgen

Undernäring är vanligt bland äldre i äldreomsorgen och är förknippat med försämrad livskvalitet för individen och ökad vårdtyngd och vårdkostnader för vården. Mellanmål utgör en väsentlig del av nutritionsbehandlingen. 40 kostombud från äldreomsorgen har inspirerats av kocken Brian Mårtensen på FG Matstudio vid tre tillfällen under hösten 2019 som delvis finansierats av Omställningsfonden. Ett inspirationsmaterial innehållande Brians recept och kostombudens tips från träffarna finns att använda sig av och inspireras av när vi under 2020 kommer fortsätta att arbeta med mellanmålen till brukare i äldreomsorgen.

40 kostombud från äldreomsorgen har inspirerats av kocken Brian Mårtensen.

INDIKATOR	ÅR	RESULTAT	TREND	KOMMENTAR	KÄLLA
Dricker sötad dryck 4 dagar/ vecka eller mer	Läsåret 2018/2019	Åk.4, flickor 13 %, pojkar 16 %, åk.7, flickor 16 %, pojkar 21 %, gy åk 1, flickor 33 %, pojkar 44 %		Andelen som anger att de dricker sötad dryck 4 dagar/vecka eller mer ökar med åldern och är som högst hos pojkar i gymnasiet.	Sammanställning av elevhälsoenkäterna Ystads kommun
Rökning i Gy 1	2018/2019 (2017/2018)	Flickor 12 % (13 %) Pojkar 17 % (21 %)	↗	Andel elever som svarat att de röker varje dag, nästan varje dag eller någon dag i månaden.	Sammanställning av elevhälsoenkäterna Ystads kommun
Snusning i Gy 1	2018/2019 (2017/2018)	Flickor 2 % (2 %) Pojkar 17 % (10 %)	↘	Andel elever som svarat att de snusar varje dag, nästan varje dag eller någon dag i månaden	Sammanställning av elevhälsoenkäterna Ystads kommun
Druckit alkohol under de senaste 12 månaderna i Gy 1	2018/2019 (2017/2018)	Flickor 57 % (59 %) Pojkar 63 % (57 %)	→	Andel elever som svarat att de under de senaste 12 månaderna druckit alkohol	Sammanställning av elevhälsoenkäterna Ystads kommun

Kvalitetsarbete med skolluncher

Skollunchen har stor potential att bidra till att eleverna grundlägger bra matvanor för livet; vilket i sin tur främjar såväl lärande som en god hälsa, på både kort och lång sikt. Sedan 2011 omfattar skollagen ett krav om att servera näringsriktiga skolmåltider i grundskolan. Bedömningen omfattar fyra näringskriterier; vitamin D och järn, måltidens fettkvalitet, dess innehåll av fiber/fullkorn. Det spelar dock ingen roll hur näringsriktig skolmaten är om den inte blir uppäten och att en måltid upplevs som bra samt inte minst att matgästen känner matglädje beror inte enbart på vad som finns på tallriken.

SkolmatSverige är ett verktyg som stöder grundskolor och kommuner att utvärdera och utveckla kvaliteten på sina skolmåltider, kostnadsfritt. Varje grundskola kan bedöma måltidskvaliteten inom sex områden; grundutbud lunch, Näringsriktighet, Säker mat, Service och pedagogik, miljö och organisation och styrning. I Ystad är det Kvalitetsgrupp för hållbar mat som samordnar utvecklingsarbetet kring SkolmatSverige. I gruppen ingår representanter för såväl grundskolor, förskolor och kostverksamhet. Utgångspunkten är de riktlinjer för hållbar mat i förskola, skola och fritidsverksamhet som antagits av berörda nämnder.

Maria Skåne Sydöst

I augusti öppnades Mariamottagningen i Ystad på det gamla regementsområdet. Det betyder att Skåne nu har Mariamottagningar på sex olika orter. Grunden för mottagningarna är ett aktivt samarbete mellan kommuner och sjukvården för att hjälpa och behandla personer under 25 år med missbruksproblem. Även anhöriga och andra aktörer, som till exempel elevhälsan eller socialtjänsten, är välkomna att kontakta mottagningen. Mottagningen vänder sig främst till boende i de samverkande kommunerna. Maria Skåne Sydöst är ett samarbete mellan Region Skåne och kommunerna i Ystad, Simrishamn, Sjöbo och Tomelilla.

Den nya mottagningen innebär att ungdomarna får en väg in för att söka hjälp, och att man kan komma igång tidigt med insatser. Den som vänder sig till mottagningen behöver inte ha ett etablerat missbruk för att söka sig hit, och insatserna sträcker sig från information till behandling. På mottagningen arbetar en läkare, en socionom, en sjuksköterska och en beteendevetare.

Lekmiljöprogrammet

Lekmiljöprogrammet är ett styrdokument för utformning och drift av kommunens lekmiljöer. Det tar ställning för att barns lek innebär möjligheter till utveckling av alla sinnen, att alla barn har samma rätt till utveckling, att lekplatsens omland är lika viktigt som själva den anlagda lekplatsen och att lekmiljön är en viktig mötesplats för fler än bara kommunens barn. Mycket av leken sker i det omkringliggande landskapet där marken är lite backig eller består av buskar och träd. Barns behov på en lekplats är också olika. Barns olika behov ställer krav på att kommunen erbjuder olika typer av lek. Vissa barn behöver lugn och ro för att stimuleras lagom, andra behöver plats för de vilda lekarna, en tredje kategori har svårt att röra sig och ställer krav på jämna ytor i anslutning till lekytor och element, en fjärde behöver specifikt utformad lekutrustning. Lekmiljön behöver också erbjuda både skugga, sol, sittplatser och en attraktiv miljö för att även föräldrar och andra vuxna ska välja att tillbringa tid på lekplatsen. Det är därför kommunen bytt namn på programmet från lekplatsprogram till lekmiljöprogram. Lekmiljöprogrammet är utskickat på remiss till berörda för synpunkter.

I augusti öppnade den efterlängtade Mariamottagningen som är öppen för ungdomar med missbruksproblem.

Jämlik vård och hälsa

Den kommunala hälso- och sjukvårdens preventiva arbete registreras i flera olika nationella register. Genom registreringen kan patienter i riskzonen för bland annat undernäring, fallolyckor och risk för att utveckla tryckskador identifieras och förebyggande åtgärder sättas in. Vid vård i livets slutskede är inriktningen att förebygga och lindra olika symtom för att den döende patienten ska uppleva så stort välbefinnande som möjligt fram till livets slut. Inom rehabiliteringsområdet arbetar den legitimerade personalen med att öka patientens oberoende dels i form av träning och dels genom att kompensera funktionsbortfall med tekniska hjälpmedel då detta är lämpligt.

SAGOR

STRATEGISKT MÅL 4:

Jämlika förutsättningar för livslångt lärande

För att uppnå målen inriktas arbetet på följande:

- En likvärdig förskola och skola av hög kvalitet
- Likvärdig lärmiljö för hälsa och lärande
- Jämlik kultur- och fritidsverksamhet

Kompetenser och kunskaper utvecklas genom olika former av lärande under livets olika skeden och har ett starkt samband med människors förutsättningar för en god hälsa. Utbildning ger bättre möjligheter till arbete och inkomst men även för att stärka psykologiska och sociala resurser, vilket ger individen möjligheter att påverka sin situation.

Lärande och utveckling sker inte bara i skolan, utan i livets alla olika sammanhang. Aktiviteter som innehåller olika former av icke-formellt och informellt lärande såsom fritidshem, olika fritidsaktiviteter och föreningsliv med hög tillgänglighet är viktiga för utvecklandet av kunskaper och kompetenser.

TREND OCH UTVECKLING

INDIKATOR	ÅR	RESULTAT		KOMMENTAR	KÄLLA
Elever i åk 9 (kommunala skolor): Jag känner mig trygg i skolan, positiva svar, andel (%)	2018 (2016)	85 (84,9)	→	Elever som angivit något av alternativen "stämmer helt och hållet" eller "stämmer ganska bra" som svar på påståendet "Jag känner mig trygg i skolan".	Skolinspektionens "Skolenkäten"
Aktivitetstillfällen för barn och unga i kommunala bibliotek, antal/1000 inv 0-20 år	2018 (2017)	32,6 (33,2)	→		Kolada
Deltagartillfällen i idrottsföreningar, antal/inv 7-20 år	2018 (2017)	41 (42)	→	Deltagartillfällen är summan av antalet närvarande deltagare i av RF godkända sammankomster för vilken föreningen sökt Statligt lokalt aktivitetsstöd. .	Riksidrottsförbundet
Andel elever som anger att de ofta känner sig stressade över skolarbetet (%)	2018/ 2019	Åk 4 flickor 16, pojkar 13, åk 7 flickor 38, pojkar 27. Gy åk 1 flickor 47, 16 alltid, pojkar 36, 7 alltid	↘	För gymnasiets åk 1 anges även andel som svarat ”alltid”. Andelen som upplever sig stressade av skolarbetet ökar med åldern och ligger högre hos flickor än pojkar i samtliga årskurser. I Gy 1 har andelen som ofta känner sig stressade av skolarbetet ökat hos såväl pojkar som flickor.	Elevhälsoenkäterna Ystads kommun
Elever i år 9 som uppnått kunskapskraven i alla ämnen, andel (%)	2018/ 2019	86,7 (kommunala skolor) 85,7 (fristående skolor)		Andel elever med godkänt betyg i alla ämnen som ingått i elevens utbildning.	Skolverket (Siris)
Arbetsro i klassrummet, andel (%) som svarat bra/mycket bra	2018/ 2019	Åk.4 flickor 81, pojkar 84, åk 7, flickor 89, pojkar 91, gy åk 1, flickor 85, pojkar 92			Elevhälsoenkäterna Ystads kommun
Trivs i skolan, andel (%) som svarat ganska bra/ mycket bra	2018/ 2019	Åk.4 flickor 94, pojkar 98, åk 7 flickor 99, pojkar 98, gy åk 1, flickor 94, pojkar 99	↗	Pojkarna anger i högre grad att de trivs i skolan med undantag för åk. 7 där flickornas svar är marginellt högre. Pojkarna svarar generellt i högre grad att de trivs ”Mycket bra” i samtliga årskurser.	Elevhälsoenkäterna Ystads kommun

EXEMPEL PÅ AKTIVITETER UNDER 2019

Närvaro i grundskolan

Närvaro är viktig för att eleverna ska lyckas i skolan och för att uppleva delaktighet. Det är viktigt att tidigt uppmärksamma eventuell frånvaro oavsett orsak, att agera snabbt samt att ha väl kända och fungerande rutiner. Under 2019 har Kultur och utbildning och socialtjänstens gemensamma rutin och stödmaterial för att tidigt uppmärksamma och åtgärda skolfrånvaro färdigställts. Materialet ska fungera som stöd i arbetet att uppmärksamma frånvaro tidigt och främja närvaro. Syftet är att även synliggöra vad som förväntas av olika professioner i de olika stegen i frånvarotrappan. Rutinen är ett resultat av ett långsiktigt arbete sedan 2013 och starten av projektet 1+1=3. Under 2020 kommer den nya rutinen implementeras för att på sikt minska frånvaron bland kommunens elever.

Kultur och utbildning och socialtjänstens har tagit fram en rutin och stödmaterial för att tidigt uppmärksamma och åtgärda skolfrånvaro.

Sommarlov i Fridhem

Sommarlov i Fridhem är ett projekt som initierades av Ystadbostäder och utfördes under sommaren 2018 samt 2019. År 2019 arrangerades Sommarlov i Fridhem av Mötesplatsen KFUM-huset i Ystad i samarbete med Rädda Barnen Ystad och Ungdomens Hus. Projektet bestod av totalt åtta träffar mellan midsommar och skolstarten, vi träffades varje onsdag mellan 18-21. Aktiviteterna som erbjöds, var utformade för både barn och ungdomar, men även hela familjen. Vid varje tillfälle fanns som minst en, som flest tre, lokala föreningar på plats och erbjöd aktiviteter. Ungdomens hus höll utöver det i aktiviteter varje gång. Alla aktiviteter var kostnadsfria och bredden gjorde att det fanns gott om alternativ för alla att hitta något de tyckte var roligt. Varje gång grillade volontärer från Rädda Barnen korv och Hyresgästföreningen bjöd på fika. Träffarna hölls på den stora gräsmattan längst med Österleden där musik och aktiviteter samlades kring ett tält med bord och bänkar.

Sommarlovsaktiviteter

Ystads kommun har under 2019 fått ca 300 000 kr i statsbidrag för att utveckla och genomföra aktiviteter under sommarlovet. Aktiviteterna ska ge barn och unga i ålder 6-15 år stimulans och personlig utveckling, främja integration, motverka segregation och skapa nya kontaktytor mellan barn med olika social bakgrund. Under sommarlovet har barn haft möjlighet till att till exempel delta gratis på Sommarlov på Fridhem, Gå på bio, skate skola med VOXPOP, filmkurs, teaterkollo, Åvalla festivalen, fotokurs och minigolf. Prioritering av de aktiviteter som anordnas görs utifrån barn och ungas önskemål för att få ett roligt sommarlov.

2019 arrangerades Sommarlov i Fridhem av Mötesplatsen KFUM-huset i Ystad i samarbete med Rädda Barnen Ystad och Ungdomens Hus

En likvärdig skola – en skola för alla och var och en

Social omsorg och Kultur och utbildning driver tillsammans med Mats Tyrstrup ett projekt delvis finansierat av kommunens sociala investeringsfond. Utgångspunkten är att identifiera beteendemönster, för att därefter definiera mer medvetna och ändamålsenliga arbetssätt inom de organisationer som ska svara mot uttryckta behov av kompensatoriska åtgärder i skolan.

Grunden för detta uppdrag är att alla elever inte har samma förutsättningar att tillgodogöra sig den skolgång som erbjuds. Något skolan alltså ska hitta sätt att kompensera för. Under hösten har Mats Tyrstrup genomfört intervjuer med berörd personal samt en workshop för att problematisera svaren ytterligare. Projektet ska svara på följande:

1. Vilka olika sorters kompensationsbehov finns om vi utgår från en beteendeanalys av livet både i och runt/utanför skolan?
2. Hur kan skolan, samordnat med andra aktörer, exempelvis social omsorg, föreningslivet med flera och i samarbete med föräldrarna, erbjuda kompenserade insatser? Och hur skulle detta kunna gå till och utföras i hög grad individanpassat?

STRATEGISKT MÅL 5:

Trygga och attraktiva miljöer som ger möjlighet till möten mellan människor

För att uppnå målen inriktas arbetet på följande:

- Miljöer och mötesplatser för alla
- God tillgänglighet i den yttre och inre miljön
- Attraktiv boende- och närmiljö utifrån livssituation

Utgångspunkten för hur social hållbarhet kopplar an till samhällsplaneringen handlar om hur den fysiska miljön i kommunen är uppbyggd och hur den påverkar möjligheterna för hur medborgarna kan forma sina liv. Hälsofrämjande livsmiljöer innebär goda boendemiljöer med tillgång till grönområden, utbildning, service, kommunikationer och kultur. De fysiska miljöer som planeras ska fungera för alla.

Gemenskap och sociala relationer har stor betydelse för hälsa och livskvalitet för de allra flesta. Att det finns naturliga mötesplatser och tillgång till kultur- och fritidsmöjligheter har stor betydelse för vilken typ av möten och social interaktion som sker i samhället.

TREND OCH UTVECKLING

INDIKATOR	ÅR	RESULTAT	TREND	KOMMENTAR	KÄLLA
Andel som reser till fots (%)	2018 (2013)	9 (7)	↗	Resvaneundersökningen kartlägger hur man reser samt vilka möjligheter befolkningen har att använda olika färdmedel. I Ystads kommun var svarsfrekvensen 39 %.	Resvane-undersökning 2018
Andel som reser med cykel (%)	2018 (2013)	15 (14)	→		Resvaneundersökning 2018
Barn i lägenhet som är trångbodda (%)	2018 2017 2016	21 (Riket 35 %) 23 22	↗	Andelen barn i flerbostadshus som är trångbodda enligt norm 2. Andelen är betydligt lägre än riket och minskar svagt.	Barnombudsmannen
Sjukhusrapporterade olyckor inom vägtransportområde, antal/100 000 inv.	2018 (2017)	986 (811) Jmf. Riket 352	↘	Ystad har vid jämförelse högst andel av samtliga kommuner. Omfattar personer som skadats och som vid första vårdtillfället kommit till något STRADA-anslutet sjukhus. Exkl. Personer som omkom till följd av skadorna och de som har sökt vård men inte har någon diagnostiserad skada.	STRADA och SCB

EXEMPEL PÅ AKTIVITETER UNDER 2019

Utbyggda exploateringsområden med bostadsnära rekreation

Under året har flera exploateringsområden med omgivande parkmark byggts ut och tillgängliggjorts. I Västra delarna av Nybrostrand och i de västra delarna av Svarte har nya parkområden färdigställts. Grönytorna har utformats med lekmiljöer, en blandad vegetation och ytor för att fördröja dagvatten. Sammantaget ger det en god möjlighet till lockande närrekreation för såväl de nyinflyttade som för kommunens tidigare medborgare, ett tillskott för den biologisk mångfalden och en hållbar hantering av vatten.

I det nya verksamhetsområdet, Nya Öja, tillgängliggörs nya grönområden genom de cykelvägar som kopplar Ystads centrum till cykelvägen mot Stora Herrestad. Här rör man sig utmed och väldigt nära fälten, mossen, nya fördröjningsmagasin och nyanlagda vegetationsytor.

Cykelplan och åtgärder för ökad cykling

2018 antog kommunfullmäktige ”Cykelplan Ystads kommun” som sträcker sig för åren 2018-2028. Under året har det arbetets med olika åtgärder utifrån planen. Bl.a.:

Cykelbarometer Regementsgatan

Under 2019 invigdes den ombyggda Regementsgatan där det bl.a. finns en cykelbana. Längs cykelbanan finns Ystads första fasta mätpunkt för cykel i form av en cykelbarometer. Barometern registrerar cyklister som passerar i båda riktningarna genom slingor i cykelbanan. Syftet är att motivera cyklister och andra trafikanter att välja cykeln som färdmedel, samt att den ger kommunen ett bra underlag för cykelplaneringen.

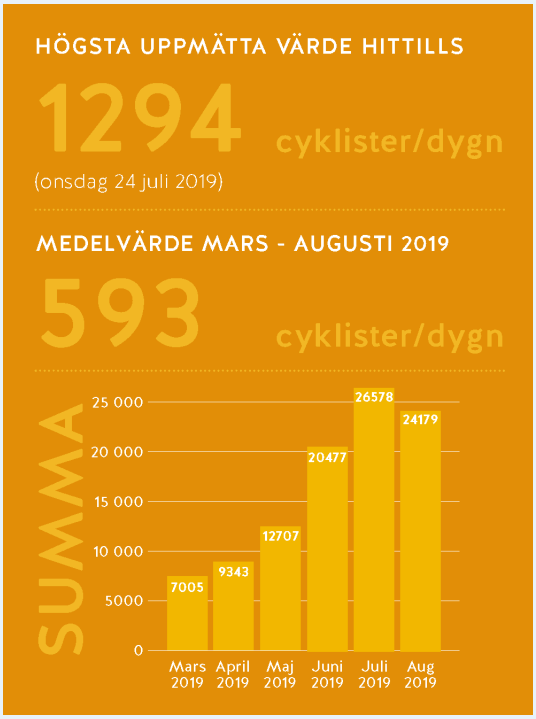

Hastighetssäkring av korsningspunkter

Enligt målen i kommunens cykelplan ska antalet allvarligt och måttligt skadade cyklister och mopedister inte öka under perioden för cykelplanen. Den viktigaste åtgärden för att minimera allvarlighetsgraden bland olyckorna är att se till att motorfordonens hastighet är låg i de punkter eller längs med de sträckor där cyklister rör sig.

Trenden visar dock inte på någon minskning utan en ökning av antalet skadade cyklister. Som en del i trafiksäkerhetsarbetet har under 2019 ett antal korsningspunkter mellan cykelnätet och biltrafiknätet hastighetssäkrats. Det har bland annat gjorts på Ardennergatan och Repslagaregatan i Ystad.

Attractive Nordic Towns

Attractive Nordic towns är ett samverkansprojekt initierat av Nordiska ministerrådet. Projektet ska resultera i en gemensam nordisk strategi för hur städer och deras omgivande områden kan bli mer attraktiva genom utveckling av livliga och inkluderande stadsmiljöer som är ekonomiskt, miljömässigt och socialt hållbara. Tillsammans med Höfn på Island har Ystad tittat på metoder för att lyfta in hållbarhetsperspektivet utifrån de globala hållbarhetsmålen i kommunens planprocess.

MILJÖARBETET I YSTADS KOMMUN

I Ystads kommun finns ett, av kommunfullmäktige antaget, Miljöprogram som gäller för åren 2014 till 2020. Här stakas riktningen ut för hela kommunens miljöarbete, både för det geografiska området som Ystad utgör och för kommunens verksamheter och egna bolag. Programmets ramverk är format utifrån ett övergripande miljömål som lyder: ”Ystads kommun överlämnar till nästa generation ett samhälle där de stora miljöproblemen är lösta, utan att orsaka ökade miljö- och hälsoproblem utanför kommunens, regionens eller Sveriges gränser.” Detta allomfattande mål följer det svenska Generationsmålet, som är definierat av riksdagen. Det kompletteras här i Ystad av fem strategiska miljömål, som tjänar som det egentliga underlaget i kommunens miljöarbete. De strategiska målen utgår från Länsstyrelsen i Skånes identifierade utmaningar där de nationella miljökvalitetsmålen är inarbetade.

1. Vattenmiljöer i balans
Havet, sjöarna och vattendragen har en god miljö.

2. Hållbart nyttjande av mark och vatten
Förvaltningen av kommunens mark- och vattenresurser är långsiktigt hållbar.

3. Rik natur- och kulturmiljö
Natur- och kulturvärden bevaras, den biologiska mångfalden är stor och det finns goda möjligheter till friluftsliv.

4. Hållbar konsumtion
Alla verksamheter i kommunen har en konsumtion som är skonsam för miljön och socialt hållbar.

5. Begränsad klimatpåverkan
Transporter och infrastruktur är miljöanpassade och möjligheter finns till ett liv fritt från fossila bränslen.

Fullföljer vi våra miljöåtaganden?

Av de tre hållbarhetspelarna så är det miljöpelaren som ligger till grund för, och ger förutsättningar till, social- och ekonomisk hållbarhet. En grundförutsättning för att uppnå målen inom den miljömässiga hållbarheten är acceptansen för att vår planet är en planet med ändliga resurser, hur stora de än kan tyckas. Målsättningen eftersträvar ett idealt läge för samhället där levnadsvillkor och resursanvändning möter mänskliga behov utan att äventyra ekosystemens livskraft, och där miljön stärks och bevaras - så att även framtida generationer kan tillgodose sina behov. I Sverige har riksdagen beslutat att arbetet för miljömässig hållbarhet ska vägledas av det så kallade miljömålssystemet som består av ett generationsmål, sexton miljökvalitetsmål och tjugofyra etappmål. Generationsmålet är ett inriktningsmål för miljöpolitik och miljöarbete på alla nivåer i samhället och syftar till att förutsättningarna för att lösa miljöproblemen ska finnas på plats inom en generation. Miljökvalitetsmålen beskriver det hållbara tillstånd i miljön som miljöarbetet ska leda till. I detta bokslut redovisas den senaste tillgängliga statistiken inom respektive miljömål. Det finns även en sammanvägning av statistiken och de aktiviteter som genomförts för att ge en samlad bild av åt vilket håll trenden pekar.

Vattenmiljöer i balans är fortsatt något negativ. Statusen i kommunens vattendrag har inte förbättrats och läckaget av växtnäring har ökat. Kommunen har emellertid vidtagit en rad åtgärder för att förbättra utvecklingen. Resultaten av dessa ansträngningar visar sig förhoppningsvis om några år.

Hållbart nyttjande av mark och vatten är fortsatt något positiv. Kommunen som organisation har inte exploaterat någon jordbruksmark under året, och stadsbyggnadsavdelningen arbetar aktivt för att minimera ianspråktagandet av jungfrulig mark. Allt slamfrån avloppsreningsverket har kunnat återföras till kretsloppet.

Rik natur- och kulturmiljö har trenden gått från något negativ till något positiv. Nästan en tredjedel av andelen jordbruksmark som odlas ekologiskt har försvunnit, men samtidigt pågår omställning till ekologisk produktion som nästan motsvarar den förlorade arealen. Beslut har tagits om att ta fram ett kommunomfattande kulturmiljöprogram.

Hållbar konsumtion.
Här har utvecklingen gått från något negativ till något positiv. Inköpen av såväl ekologiska som fairtrade-märkta produkter har minskat markant. Däremot ser vi en positiv utveckling när det gäller minskningen av mängden hushållsavfall och kommunens verksamheter arbetar med flera olika aktiviteter för att inspirera människor att konsumera mer hållbart.

Begränsad klimatpåverkan är det mål som kommunens verksamheter arbetar mest framgångsrikt med. De aktiviteter som genomförs får direkta effekter i statistiken. Kommunens beslut om att delta i utmaningen om ett 100% fossilbränslefritt Ystad till 2020 har gett bra resultat. Då utmaningen emellertid bara gäller kommunen som organisation finns det fortfarande stor förbättringspotential när det kommer till medborgarnas energiförbrukning och resvanor.

STRATEGISKT MILJÖMÅL 1:

Vattenmiljöer i balans

Havet, sjöarna och vattendragen har en god miljö

I Miljöprogrammet finns två centrala utmaningar kopplade till målet om vattenmiljöer i balans; att minska övergödningen samt att driva en hållbar fysisk planering.
Vår ca fyra mil långa kust är en av de värst erosionsdrabbade kusterna i landet. Det gör det ännu viktigare att i den fysiska planeringen beakta konsekvenserna som följer i och med de onaturliga klimatförändringar som nu pågår, t.ex. den globala upphettningen som påverkar allt ifrån att haven värms upp och då ökar volymmässigt, jetströmmarnas uppförande och den tilltagande avsmältningen av is. Stigande havsnivåer hotar inte enbart bebyggelse och infrastruktur utan även andra kust- och strandnära värden som kan vara oersättliga, vilket kräver kontinuerliga anpassningsåtgärder för att motverka.
Målet vattenmiljöer i balans går i linje med flera av de globala målen.

Relevanta mål och riktlinjer från andra styrdokument:

Målöversikt för Ystads kommun och övriga koncernen:
Vatten- och avloppsnätet är fullt utvecklat, utbyggnad av reningsverk och vattenverk enligt plan (2015-2020)

Vattenplan för Ystads kommun:
VA-verksamheten och kommunens vattenanläggningar ska bedrivas och förändras på ett säkert sätt så att människor och miljö inte utsätts för risker, vare sig idag eller i framtiden.

Naturvårdsprogram för Ystads kommun:
Värdefulla vattendrag och vattenområden ska ha ett långsiktigt skydd.

TREND OCH UTVECKLING

Kommunens vattendrag visar fortsatt en huvudsakligen måttlig ekologisk status. De vattenförekomster som inte har måttlig ekologisk status har otillfredsställande eller dålig status. Sedan 1990-talet har regelbundna mätningar av bland annat kväve, fosfor, pH och syrehalt mätts i kommunens åar. Under denna tid har halterna (µg/liter) av kväve och fosfor minskat långsamt men stadigt. Halterna säger dock inget om hur mycket som har transporterats till havet eftersom detta även är beroende av flödet (liter/sekund) i vattendragen. Under 2018 transporterades ca 19 ton fosfor och 1100 ton kväve från vattendragen ut i havet (aktuella siffror för 2019 fås under 2020 då dessa tas fram av konsult). Mätningarna av bland annat kiselalger, bottenfauna och tungmetaller i åarna i kommunens östra delar, som startade under 2018 har fortsatt under 2019.

EXEMPEL PÅ AKTIVITETER UNDER 2019

Regional kustsamverkan - för att skydda och bevara vår kust

Regional kustsamverkan är ett initiativ av Länsstyrelserna i Skåne och Halland, Statens Geotekniska Institut (SGI) och Sveriges Geologiska Undersökning (SGU). I samverkan ingår också samtliga kustkommuner och Ystads kommun har varit engagerad sedan starten 2018. En regional samverkan anses angelägen då Skåne och Halland är de två län som är mest påverkade av kombinationseffekter av stigande havsnivå, översvämning och erosion. För att hantera dessa utmaningar behövs strategiska och samordnade insatser på lokal nivå. Att genomföra ändamålsenliga åtgärder kräver även samarbete, tydlig ansvarsfördelning och finansiella resurser vilket till stor del saknas idag.

Syftet med den regionala samverkan är att få nationella beslutsfattare att stärka statens ansvar för dessa frågor. Inom kustsamverkan pågår arbete i fem tematiska projektgrupper med fokus på kunskapsunderlag, åtgärder, planeringsunderlag och lagstiftning, rådgivning och information samt finansieringsmodeller. Regeringen har gett SGI och MSB i uppdrag att identifiera särskilda riskområden för ras, skred, erosion och översvämning som är klimatrelaterade. Genom den regionala kustsamverkan kan Ystads kommun bidra till att identifiera områden med särskild risk för erosion och översvämning som en effekt av stigande havsnivå och därmed öka möjligheten att få statligt stöd för förebyggande åtgärder.

Österlens sköna vattendrag engagerar

Med EU:s ramdirektiv för vatten bär vi ett stort ansvar för att bevara våra vattenmiljöer. Österlens sköna vattendrag är ett samarbetsprojekt mellan Vattenrådet för Nybroån, Kabusaån och Tygeån och Österlens Vattenråd. Det finansieras genom samarbete mellan sex stycken kommuner, med stöd från Europeiska Jordbruksfonden för landsbygdsutveckling och LEADER Sydöstra Skåne. Det långsiktiga målet med de gemensamma insatserna är att uppnå god status i våra vattendrag. Projektet har preliminärt slutdatum den 31 augusti 2020.

Under det gångna året arrangerades 15 inspirationsmöten och workshops för att uppmärksamma vattenmiljöerna i sydöstra Skåne. 2019 besöktes följande vattendrag: Nybroån, Kabusaån, Tygeån, Rörums norra och södra åar, Kvarnbybäcken, Julebodaån, Klammersbäck, Mölleån, Örupsån, Tommarpsån och Verkeån.

För att nå en bredare målgrupp organiserades temadagar som riktade sig till familjer, barn- och ungdomar: Från källa till hav vid Kabusaåns mynning, Vattensafari i Fyledalen samt De rinnande vattnens dag i samarbete med naturrum på Stenshuvud är några exempel. Totalt deltog runt 800 personer på aktiviteterna som ordnades under 2019.

Under året påbörjades ett förstärkt samarbete med Lantbrukarnas riksförbund (LRF) i Skåne med informationsinsatser. Informationsinsatserna börjar redan bära frukt och en förstudie vid ett av vattendragen påbörjades för att bland annat restaurera delar av en sumpskog. Många insatser i projektet görs på basis av ideellt arbete med stöd från lokala naturskyddsföreningar, fiskevårdsföreningar och kommungrupper för LRF. Sedan projektstart rapporterades närmre 3000 ideella timmar i projektet vilket motsvarar ett värde på över 600 000 SEK.

Österlens sköna vattendrag är ett samarbetsprojekt mellan Vattenrådet för Nybroån, Kabusaån och Tygeån och Österlens Vattenråd.

MARINPEDAGOGISK VERKSAMHET

Från och med 2019 har den marinpedagogiska verksamheten, vilken började som ett LEADER-projekt, blivit en permanent del av Marietorps naturskola. En marinbiolog/lärare har tillsvidareanställts vilket medför att fler barn och elever har kunnat delta i verksamheten. Under läsåret 2019 har cirka 2 300 barn och elever deltagit i den marinpedagogiska verksamheten.

Samarbetet med avdelningen för hållbar utveckling har även under 2019 fortsatt med programmet Vad händer med nederbörden över Ystad? – för elever i årskurs 7. I samarbete med Ystadsortens fiskevårds- och sportfiskeförening har elever i åk 5 och 6 fått möjlighet att få prova på och lära sig om hållbart fiske i Nybroån.

I skolprojektet VIRTUE från Göteborgs Universitet deltog elever från åk 2 och åk 9 samt gymnasiet. Eleverna fick vara med och sätta ut rack med skivor i Ystads hamn

och ute till havs. Sedan studerades påväxten av djur och växter på racken samt rapporterades till Virtues databas.

I programmet Vad gör en marinbiolog? får elever i åk 9 och gymnasiet åka ut med båt och ta prover på salthalt, temperatur, siktdjup samt syrgashalt. Den insamlade datan skickas till SMHI.

Tomelilla kommun och Marietorps naturskola har blivit tilldelade ett stipendium från Sten K Johnsons stiftelse för att ta fram ett digitalt undervisningsmaterial om Östersjön. ”Allt hänger ihop - Livet från källa till hav” vill skapa ett engagemang för att bevara våra natur- och vattenmiljöer i sydöstra Skåne. Filmen kan användas av lärare och pedagoger för att få ett visuellt stöd i undervisningen. Under tre sommarveckor bjöds fritidshem och allmänhet in för att prova på att håva, snorkla och lära sig om växter och djur som lever i vattnet. Cirka 250 personer deltog.

Ett marinpedagogiskt nätverk startades i Göteborg år 2018. Nätverket träffas en gång per år och för en kontinuerlig dialog med Havs- och Vattenmyndigheten.

Marietorps naturskola är kranmärkt av VA Syd, vilket innebär att verksamheten väljer kranvatten framför flaskvatten.

STRATEGISKT MILJÖMÅL 2:

Hållbart nyttjande av mark och vatten

Förvaltningen av kommunens mark- och vattenresurser är långsiktigt hållbar

Ystads kommuns geografiska landområde är en utpräglad jordbruksbygd. Nästan 72 % av ytan utgörs av jordbruksmark och denna omgärdar i de flesta fall kommunens tätorter, i synnerhet centralorten.

Med en ökad inflyttning av människor till kommunen är behovet av bostäder, infrastruktur och mark som kan användas för nyetablering fortsatt stort.

Målet om hållbart nyttjande av mark och vatten går i linje med flera av de globala målen. Mellan de olika intressena och markanspråken uppstår flera utmaningar. En av dessa är nyttjandet av ändliga resurser, såsom matjord och våtmarker, och ekosystemens förmåga att stå emot klimatförändringar och tillhandahålla till exempel ren luft, friskt vatten och pollinering – så kallade ekosystemtjänster.

Relevanta mål och riktlinjer från andra styrdokument:

Vattenplan för Ystads kommun:
Kommunen ska ha förmåga att hantera störningar i dricksvattenförsörjningen samt vidta nödvändiga åtgärder i VA-anläggningen för att långsiktigt trygga en säker leverans av dricksvatten.

Viktiga vattentäkter ska genom vattenskyddsområden med föreskrifter ges långsiktigt skydd med hänsyn till nuvarande och kommande generationers behov.

Översiktsplan 2005

Tillägg till översiktsplan 2005: Vindkraftsplan

Energi- och klimatstrategi för Ystads kommun

TREND OCH UTVECKLING

Avloppsreningsverket har via uppströmsarbete lyckats förbättra kvaliteten på slammet. Detta arbete har inneburit att kvaliteten under hela 2019 var så bra att inget slam behövde brännas, utan all näring i slammet har gått tillbaka till åkermark/produktiv mark. Jämfört med 2018 var denna summa bara 10 %.

Ystads kommun som organisation och markägare har inte tagit någon jordbruksmark i anspråk under 2019.

EXEMPEL PÅ AKTIVITETER UNDER 2019

En smartare parkering

På Oskarsparkeringen har regnrabatter anlagts som fördröjer dagvatten och låter så mycket som möjligt av regnet återgå till luften genom växternas andning. Parkeringen är redan en grön oas och genom den stora mängden blommande perenner förbättras förutsättningarna för pollinerare (vilket, i facktermer, innebär att ekosystemtjänsten ”pollinering” förstärks avsevärt).

Regnrabatterna ligger lägre än omgivande asfaltsytor och är utformade som ett dike. Allt regnvatten från parkeringsytan kommer att samlas i regnrabatten. Botten på diket är uppbyggt med ett filtermaterial och under detta består marken av genomsläpplig sand, ända ner till grundvattnet. I filtermaterialet har växter, både träd och blommande perenner, planterats. Det betyder att allt vatten som samlas i regnrabatten sakta infiltreras i marken och under tiden tas det även upp av växterna. Det vatten som annars skulle behöva släppas direkt i en ledning under jord kan istället vattna växter, öka fuktigheten i stadsmiljön och genom fördröjningen även minska belastningen på ledningssystemet i staden.

Under det första året planterades blålucern som fångstgröda, för att inte marken skulle ligga bar en hel säsong. Det ökar möjligheten till pollinering och för att göra platsen grön omedelbart. Nu har de permanenta träden och perennerna anlagts. Växterna är valda för att ge en upplevelse, blomning och grönska hela året. Anläggandet av blommande växter underlättar för pollinerande insekter att hitta föda under året. Regnrabatterna i Oskarsparkeringen bidrar således med flera ekosystemtjänster: fördröjning av dagvatten, fuktigare stadsluft, ökad pollinering och vilsamma och gröna upplevelser för människan.

På Oskarsparkeringen har det anlagts så kallade regnrabatter som fördröjer dagvatten och låter så mycket som möjligt av regnet återgå till luften genom växternas andning.

Regementsgatan har färdigställts

Nu har kommunen åter en gata som förbättrar klimatet i staden genom att de nyplanterade lindarna ger skugga och ökar luftfuktigheten. Dagvattnet tas omhand i trädens växtbäddar och bidrar genom trädens upptag av vatten till mindre risk för översvämningar.

Studiebesök hos VA-enheten.

Under 2019 bjöd VA-enheten åter in elever från mellanstadiet att besöka verksamheten för att få information om och inblick i hur kommunen arbetar med att producera dricksvatten och rena avloppsvatten i kommunen. Tanken är att detta ska vara något som görs varje år.

STRATEGISKT MILJÖMÅL 3:

Rik natur- och kulturmiljö

Natur- och kulturvärden bevaras, den biologiska mångfalden är stor och det finns goda möjligheter till friluftsliv

I Ystads kommun finns en förhållandevis liten andel oexploaterade naturområden. Trots det finns här många värdefulla natur- och kulturvärden som erbjuder möjlighet till rekreation, och som hyser ett stort antal sällsynta arter.

Ofta sammanfaller viktiga kulturmiljöer med miljöer som är intressanta ur naturvårdssynpunkt. Exploatering kan därför innebära risker för både biologisk mångfald, kulturlandskap, fornlämningar och för friluftsliv och estetiska upplevelser.

Bevarandet av den biologiska mångfalden är också väsentlig för funktionen och stabiliteten hos ekosystemen.

I Ystads kommun finns ett tjugotal värdefulla kulturmiljöer och nära 2000 enskilda fornlämningar. Ett flertal områden i kommunen är också klassade som riksintressanta för naturvård och rekreation och betecknas som ekologiskt särskilt känsliga.

Relevanta mål och riktlinjer från andra styrdokument:

Naturvårdsprogram för Ystads kommun:
Andelen naturområden för rekreation, samt orörd natur ska beaktas i och i anslutning till bebyggelse.

Energi- och klimatstrategi för Ystads kommun:
Ystads kommun verkar för att andelen jordbruksmark med miljöstöd för ekologisk odling ökar.

TREND OCH UTVECKLING

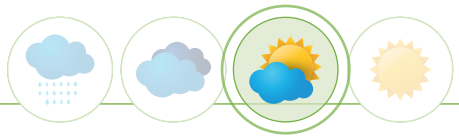

Under 2019 har ett nytt statligt naturreservat bildats i Ystads kommun, Lilla Köpinge väster om Köpingebro. Reservatet har en landareal på 33 hektar. Den totala ytan skyddad areal är nu drygt 34 km2, men ökningen är så liten att den procentuella andelen skyddad areal inte ändras utan fortsatt är knappt 10 % av landytan.
Ystads kommuns landyta uppmäter 345 km2 (enligt SEB:s statistik för 2019). Nästan 72 %, eller 252 km2, av landytan är jordbruksmark. Andelen av denna areal som brukas ekologiskt är 3,5 % och ytterligare 1,4 % är under omställning till ekologisk produktion (Jordbruksverkets statistikdatabas, siffror för 2018).

EXEMPEL PÅ AKTIVITETER UNDER 2019

Ekosystemtjänster och gröna punkter i Trädgårdsstaden

Begreppet ekosystemtjänster används för att visa den nytta människan får från naturens arbete, som när växter renar luft, bin pollinerar grödor så att vi får mat eller att vi mår bättre av att vistas i naturen. De 17 globala hållbarhetsmålen har formulerats med en ekosystemtjänst-tänkande utgångspunkt och här konstateras att välfungerande ekosystem är förutsättningar för alla andra mål. År 2018 slog riksdagen, inom ramen för miljömålsarbetet, fast att t.ex. värdet av ekosystemtjänster förväntas vara allmänt känt och integrerat i ekonomiska ställningstaganden, politiska avväganden och andra beslut i samhället.

I Ystads kommun har arbetet med ekosystemtjänster påbörjats inom översiktsplanering, detaljplanering och när vi bygger ut staden. Främst har det rört sig om inventering av grönska och konsekvensbeskrivning – två steg på vägen mot att integrera stadsgrönska och ekosystemtjänster även i beslutsprocessen. Nästa planerade steg inom översiktsplanearbetet är att ta fram en ekosystemtjänstanalys för hela kommunen.

Ett exempel är utbyggnaden av Trädgårdsstaden. För att få bygglov i Trädgårdsstaden måste ”gröna punkter” uppfyllas. Som utgångspunkt för valet av ”de gröna punkterna” har kunskapen om vilket värde ekosystemtjänster har, väglett oss.

Poängsystemet för de gröna punkterna ger t.ex. poäng för P-platser som är genomsläpplig för dagvatten eller om andra ytor skapas för fördröjning av regnvatten. Varierat antal poäng ges för vegetationsytor med olika grad av diversitet, hög biologisk mångfald får fler poäng än låg. Växter som skapar skugga och ökar fuktigheten i staden ges poäng, alltså innebär plantering av stora träd fler poäng än plantering av mindre träd.

Det betyder att man inne på tomterna kommer att hitta många inslag av gröna lösningar. Kvarteren kommer att omgärdas av en variation av häckar och tomterna innehåller fruktträd, gröna väggytor, växthus och genomsläppliga ytor. Möjligheter till odling kommer att finnas och dagvatten omhändertas i genomsläpplig mark för att minska belastningen på ledningssystemet och på det sättet minska risken för översvämning vid skyfall, vilket också är en stor ekonomisk besparing, inte bara för den enskilde utan det kan även skydda viktig infrastruktur.

En stor mängd gröna ytor med varierad vegetation anläggs. Detta ökar den biologiska mångfalden, skapar boendemiljöer med högre luftfuktighet och en bekväm variation mellan sol och skugga. Nära husens entréer kommer det att finnas trygga cykelparkeringar som gör att det är lätt att välja cykeln. Några fastigheter kommer att ha möjlighet till bilpool. Det innebär att man har tillgång till bil men bara betalar när man har behov av den och att fler kan dela på samma bil. Det innebär också att yta som annars använts till att förvara bil på nu kan användas till något annat.

Ett av träden som bevarats i Trädgårdsstaden är Mispeln.

Invasiva främmande arter

I september 2018 påbörjades en förstudie om samverkan mellan kommunerna Ystad, Tomelilla, Sjöbo och Simrishamn gällande arbetet mot invasiva främmande arter. Projektet avslutades i juni 2019 och finansierades helt genom bidrag ur EU:s jordbruksfond för landsbygdsutveckling via LEADER sydöstra Skåne

Projektet har innefattat en kunskapssammanställning av hur man arbetar mot invasiva främmande arter på andra håll i Sverige, Europa och världen. En annan del har bestått av inhämtning och spridning av information, bland annat genom att fem informationsmöten har hållits i projektkommunerna med deltagare från allmänhet, byalag och intresseföreningar. Totalt deltog drygt 200 personer på dessa möten. I slutfasen av projektet deltog kommunerna också under projektets flagg på Österlen Garden Show i maj 2019 där ett föredrag hölls och en informationsmonter var bemannad. Under projektettiden har även ett strategiförslag för hur fortsatt samverkan kan bedrivas tagits fram. Strategiförslaget har efter bearbetning under hösten 2019 skickats på bred remiss och arbetet med förslaget kommer att fortsätta under 2020. Under tiden fortsätter praktisk bekämpning av invasiva främmande arter så som jätteloka, gudaträd och parkslide med flera på kommunal mark i Ystads kommun.

Naturvårds- och rekreationsanpassad skötselplan

Under slutet av 2019 gjordes en röjningsinsats utifrån den naturvårds- och rekreationsanpassade skötselplanen för stugområdet i Ystads sandskog inom ett område som avgränsas av Österleden, Saltsjöbadsvägen och industriområdet. Inom området röjdes framförallt den invasiva främmande arten snöbär bort, men även andra invasiva främmande arter så som tysklönn och rönnspirea bekämpades.

STRATEGISKT MILJÖMÅL 4:

Hållbar konsumtion

Alla verksamheter i kommunen har en konsumtion som är skonsam för miljön och socialt hållbar

Ystad är befolkningsmässigt en förhållandevis liten kommun. Samtidigt är drygt 2800 personer anställda inom Ystad kommuns förvaltningar och bolag och de kommunala verksamheterna involverar på daglig basis ytterligare många tusen brukare. Den potentiella miljöpåverkan från konsumtionen i kommunen är därför mycket stor och de val som görs gällande produkter och organisation kan ha stor effekt.

I miljöprogrammet tas den offentliga upphandlingen upp och möjligheten att ställa miljömässiga och sociala krav vid inköp till verksamheterna. Ystads kommun är sedan 2013 en så kallad Fairtrade City, med höga mål kring etisk märkning av bland annat kaffe, te och bananer inom offentlig konsumtion. I kommunen är ambitionen att kontinuerligt öka andelen ekologiska livsmedel som upphandlas.

Relevanta mål och riktlinjer från andra styrdokument:

Policy för hållbar mat:
Andelen inköpta ekologiska livsmedel i den kommunala verksamheten är minst 35% till 2020.

Renhållningsordning (Avfallsplan – mål och strategier):
År 2020 är den totala mängden hushållsavfall per person mindre än år 2015.

TREND OCH UTVECKLING

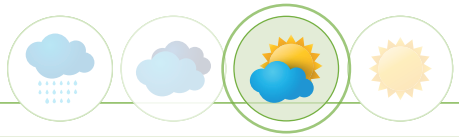

Den totala mängden avfall per person i Ystad har återigen minskat. Mellan 2017 och 2018 minskade avfallsmängden från 584 kg till 509 kg per kommuninvånare (statistiken har ett års eftersläpning). Viss skjuts på vägen har vi fått av det nya sättet att beräkna avfall, vilket numera exkluderar trädgårdsavfall. Trots att det går åt rätt håll har vi dock en lång väg kvar till det nationella genomsnittet på 466 kg per person. Även EU-snittet är lägre, 486 kg per person, men arbetet fortsätter och mycket är på gång!

Kommunen samlade in 1528 ton matavfall (53 % av allt matavfall, en ökning med nästan 10 % från föregående år!) och 6 325 ton restavfall under 2019 (6 818 ton år 2018).

Inköpen av ekologiska livsmedel inom kommunens verksamheter är fortsatt på en låg nivå, och för att nå det uppsatta målet 35 % måste takten öka markant. För alla kommunala verksamheter ligger andelen ekologiska livsmedel på 12 %. Stigande livsmedelspriser och, i stort sett, oförändrad budget för inköp gör att målet i dag är långt borta

Inköp av Fairtrade-produkter fluktuerar. Andelen Fairtrade-certifierat kaffe sjönk markant mellan 2017 (76 %) och 2018 (54 %) men har under 2019 ökat marginellt till 56 %. Det samma gäller bananer vars Fairtrade-andel landar på 71 % 2019. Under året har tillgången på certifierade bananer ibland varit låg och inte kunnat matcha efterfrågan, vilket lett till att vi inte når högre. Choklad minskade från 21 % 2018 till 7 % 2019 men fotbollar visar upp positiva siffror, hela 48 % är Fairtrade-märkta, en ökning från 3 % 2018!

EXEMPEL PÅ AKTIVITETER UNDER 2019

Prisnominerad Innovationsupphandling

Trelleborg, Ystad och Skurup håller på att utveckla en modell för att arbeta med innovationsupphandling i samverkan. Modellen som går under samlingsnamnet Innovationsupphandling Syd är anpassad till kommunernas förutsättningar och implementeras i det löpande inköpsarbetet, där målet är att kommunerna ska öka andelen innovationsupphandlingar och stimulera näringslivet att utveckla nya tjänster som möter kommunernas utmaningar och behov. Innovationsupphandling Syd genomförs i nära samverkan med Upphandlingsmyndigheten. Arbetet sprids till andra kommuner genom bland annat utbildningsinsatser, deltagande i den nationella Innovationsveckan och öppenhet i genomförandet, vilket har resulterat i att fler kommuner deltar i dialoger och innovation.

Innovationsupphandling Syd har hittills resulterat i fördjupade behovsanalyser som har utförts av kommunerna gemensamt i nära dialog med marknaden.

Innovationsupphandlingen ”Smart digital service på medborgarnas villkor” har annonserats:
Medborgare upplever ofta sin kontakt med kommunen gällande tillstånd som tidsödande och komplicerad. Digitala verktyg som exempelvis digitala assistenter, robotiserad processautomation och artificiell intelligens öppnar vägen för innovation inom kommunal sektor.

Innovationsupphandlingen ”Interkommunal delningstjänst” har genomförts:
Med stöd av en gemensam återanvändningsportal för optimering av gemensamma resurser kan vi nå cirkulära och hållbara lösningar. Inte var för sig, utan tillsammans, kan organisationerna bättre använda det överskott av inventarier och tjänster som uppkommer, även över kommungränserna. Delningstjänsten kommer att utvecklas i olika steg med gradvis implementering och vidareutveckling. I varje steg förväntas anbudslämnaren tillsammans med beställarna bygga kunskap om såväl resursflöden, logistiklösningar, juridiska, sociala och ekonomiska aspekter.

Påbörjad process innefattar en organisationsöverskridande delningstjänst för inventarier som driftsätts i februari 2020. Inplanerade processer omfattar utlåning, uthyrning och delägarskap i cirkulära affärsmodeller som även inkluderar ökat antal aktörer.

Denna upphandling är en vidareutveckling av det system som inom Ystads kommun kallas ”off2off”. Sedan starten i mars 2016 har kommunen enligt off2offs beräkningar sparat nästan 950 000 kronor och undvikit utsläpp av cirka 25 ton koldioxid. Återanvändningen ger minskade inköp som möjliggör social innovation av nya arbetstillfällen i kommunens regi.

Detta arbete har lett till att Ystad, Trelleborg och Skurup, tillsammans, är nominerade till priset för mest innovativa lösning vid den nationella välfärdskonferensen, Future and Welfare 2020 som går av stapeln i Malmö den 5-6 mars.

Cirkulära Skåne

Målet är att utveckla produkter och tjänster med cirkulära egenskaper som kan handlas upp av de sex kommuner som ingår i projektet: Ystad, Trelleborg, Eslöv, Höör, Helsingborg och Malmö. Även Region Skåne och Länsstyrelsen är deltagare i projektet.

Klädbytardag

I samarbete med Ungdomens hus, avfallsenheten, Naturskyddsföreningen och Marietorps naturskola genomfördes den nationella klädbytardagen under våren, 541 klädesplagg bytte ägare. Klädbytardagen arrangeras för att medvetandegöra konsumtionsvaror och tänka hållbart.

Affärsutveckling och FN:s hållbarhetsmål

Ett paraply för företag och organisationer med hållbarhet som en integrerad del av sin business och företagsutveckling. Initiativet är branschöverskridande och fokuserar på att införliva alla 17 hållbarhetsmålen i verksamheterna. Näringslivsenheten skapade konceptet då det fanns möjligheter till innovation, säkrad kompetensförsörjning och nya affärer genom att koppla ihop affärsutveckling med hållbarhetsmålen.

I ett utdrag ur Skånes regionala utvecklingsstrategi finns följande formulering ”Näringslivet har en viktig roll i arbetet för en hållbar utveckling, förmågan att se och möta behov, finna nya lösningar, ta fram nya produkter och välfärdstjänster samt skapa nya arbetstillfällen kommer att vara avgörande.”

Att skapa förutsättningar för näringslivet genom att visa på möjligheterna för verksamhetsutveckling och tillväxt kopplade till de globala målen, oberoende av hur mycket eller lite man idag känner till eller arbetar med dessa, ses som möjligheter till innovation och ökad konkurrenskraft. När företagen ser att man måste börja tänka annorlunda, riktas också blickarna mot universitet och forskning och samverkan dem emellan blir naturlig. Genom att integrera hållbarhet i företagsutvecklingen och koppla ihop sin hållbarhetsredovisning med de globala målen, synliggörs arbetet och företaget bidrar till att minska den negativa påverkan på klimatet. På så vis blir FN:s hållbarhetsmål ett verktyg för innovation och ett smörgåsbord för affärer.

Alla skolor certifierade
Samtliga kommunala förskolor, grundskolor och Ystad Gymnasium arbetar med miljöcertifiering Grön Flagg. Marietorps naturskola är samordnare för arbetet. Under året har tio förskolor, nio grundskolor och Ystad Gymnasium/Österportskolan samt Marietorps naturskola blivit miljöcertifierade och den gröna flaggan vajar på deras gårdar.

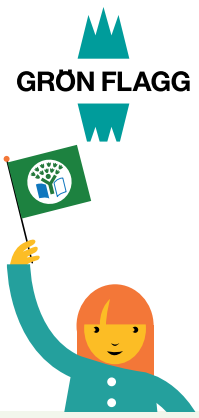

STRATEGISKT MILJÖMÅL 5:

Begränsad klimatpåverkan

Transporter och infrastruktur är miljöanpassade och möjligheter finns till ett liv fritt från fossila bränslen

Vårt samhälle och vår ekonomi är uppbyggda kring mobilitet där den fria rörligheten för varor och människor är en självklarhet.
En mindre kommun kan inte förändra samhällets funktion i stort, men den har desto större möjlighet att påverka de förutsättningar som styr medborgarnas beteende och val för att begränsa klimatpåverkan. Viktigt att komma ihåg i sammanhanget är att varje enskild kommun kanske har en mindre inverkan, men det ligger i alla Sveriges 290 kommuners intresse att minska vår klimatpåverkan för att lindra de negativa effekterna som följer.
Kommunen har också möjlighet att påverka sina inköp och hur varor transporteras. Dessutom rår kommunen över produktion och inköp av den energi som värmer upp de kommunala lokalerna, bostäderna samt andra fjärrvärmeanslutna fastigheter.
I Miljöprogrammet framgår att Ystadsborna kör mer bil än riksgenomsnittet och att luftföroreningar är ett av de mest framträdande hälsorelaterade miljöproblemen i Skåne. Ystads kommun arbetar för att organisationen ska bli fossilbränslefri till år 2020 och vad gäller transporter sker ett arbete med att byta ut fordonsflottan till gas- och eldrift, dessutom har projektet med att minimera antalet varuleveranser varit en stor framgång med en minskning på 75 % av antalet transporter samt med både höjd säkerhet runt skolor och lättare planeringsarbete som följd.

Relevanta mål och riktlinjer från andra styrdokument:
Energi- och klimatstrategi för Ystads kommun:
Växthusgasutsläppen ska ha minskat med 60% till 2020.

Strategiskt mål 2014–2018:
Antagen utmaning om 100% fossilbränslefritt Ystad 2020

Energi- och klimatstrategi för Ystads kommun 2015-2020

TREND OCH UTVECKLING

Två nya elbilar har införskaffats, en inom fjärrvärmeverksamheten och en inom samhällsbyggnad.
Vår upphandlade el är 100 % förnybar och kommer från sol, vind, vatten och biobränsle. Detta genom kommunens elhandelsbolag, Ystad Energihandel.

Ystad Energis ackumulatortank har gjort att fjärrvärmeproduktionen kunnat minska användningen av eldningsolja med ca 1750 MWh (ca 90 villors energibehov) under 2019, detta motsvarar ca 200 m3 eldningsolja som hade behövts användas för att producera motsvarande energimängd. Detta motsvarar också en besparing av 529 ton fossilt koldioxid.

I produktionen av fjärrvärme har endast 120 m3 fossil olja förbrukats (0,7 % av total fjärrvärmeproduktion). Detta i de tre oljepannorna på värmeverket Anoden. Detta är den sista fossila oljan som vi använder i produktionen. Under december månad gjordes ett skifte till RME (Rapsmetylester), ett fossilfritt bränsle. De tidigare konverterade anläggningarna för produktion av fjärrvärme Äpplet och Lotta har förbrukat 430 m3 RME.

Under 2019 producerades fjärrvärmen till 99,3 % av biobränsle! Detta har bidragit till att koldioxidutsläppen för kommunens lokaler har minskat till 0,01 kg/m2, från tidigare 0,11 kg/m2 år 2018. Energinyckeltalet för kommunens byggnadsbestånd är 143 kWh/m2. All el som köpts in av kommunen under 2019 är märkt enligt Bra Miljöval. Från och med december 2019 är fjärrvärmen i Ystad och Köpingebro 100 % hållbar och fossilfri!

Under 2019 installerades ytterligare solceller på kontorsbyggnaden på Anoden och solfångaranläggningen på Arenan har producerat 283 MWh värme till fjärrvärmenätet (ca 15 villors energiförbrukning).

Allt fler dieseldrivna fordon och arbetsmaskiner tankas nu med HVO (hydrerade vegetabiliska oljor), t.ex. gäller detta för hela Ystad Energi AB. HVO är en kemisk kopia av diesel men tillverkas av hydrerade vegetabiliska oljor, och kan fås med en 100 % fossilfri bas.

*Statistiken om koldioxidutsläpp har en eftersläpning på två år.

EXEMPEL PÅ AKTIVITETER UNDER 2019

Ny trafikstrategi

2019 antogs Ystads kommuns trafikstrategi av kommunfullmäktige. Syftet med trafikstrategin är att beskriva vilket förhållningssätt som ska gälla för trafikrelaterade frågor och hur trafiksystemet i Ystads kommun behöver utformas för att utveckla kommunen i önskad riktning. Trafikstrategin tydliggör kommunens ambition och mål för transportsystemet samtidigt som den ger en samlad bild av nuläget och utmaningar framöver. Med hjälp av trafikstrategin underlättas verksamhetsplaneringen framåt genom att planering och uppföljning kan ta stöd i strategins uppsatta mål.

Trafikstrategin tar sikte på år 2030, vilket är samma tidshorisont som den nya översiktsplanen kommer att ha. I strategin finns tydliga mål som bl.a. berör tillgänglighet, trafiksäkerhet och trygghet. Ett viktigt mål är att Ystadsbornas resor till större del ska ske till fots, med cykel eller med kollektivtrafik och mindre med bil.

Resvaneundersökning – lite mindre bilresande

2019 kom resultatet från en stor resvaneundersökning som genomfördes hösten 2018 där alla skånska kommuner deltog. Resvaneundersökningen har som syfte att kartlägga hur man reser samt vilka möjligheter befolkningen har att använda olika färdmedel. I Ystads kommun skickades 1903 enkäter och 737 svarade vilket ger en svarsfrekvens på 39 %.

Sett till färdmedelsfördelningen så har andelarna förändrats enligt följande sedan förra mätningen 2013:
Andelen reser till fots har ökat något, från 7 till 9 %
Andelen reser med cykel har ökat marginellt, från 14 till 15 %

Andelen resor med bil minskat något, från 66 till 63 %
Andelen resor med buss har minskat något, från 5 till 3 %
Andelen reser med tåg har ökat, från 6 till 9 %

2019 antogs Ystads kommuns trafikstrategi av kommunfullmäktige. Syftet med trafikstrategin är att beskriva vilket förhållningssätt som ska gälla för trafikrelaterade frågor och hur trafiksystemet i Ystads kommun behöver utformas för att utveckla kommunen i önskad riktning.

Detta hållbarhetsbokslut är 2019 års uppföljning av hur väl vi i Ystads kommun har lyckats i arbetet med att verkställa åtgärder, och nå de mål, som ställts upp i vårt Miljöprogram och Folkhälsoprogram. Följ med oss på vår resa mot ett framtida hållbart Ystad.

Ystads kommun

www.ystad.se